

Գ.Ս. Դավթյանի անվան հիդրոպոնիկայի
պրոբլեմների ինստիտուտի տնօրենի ժ/պ,
կ.գ.թ. Ա. Թադևոսյան
«20» օգոստոսի 2026 թ.

ԱՌԱՋԱՏԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ

ԿԱՐԾԻՔ

Լուսինե Յուրիի Մարգարյանի «Հայկական միջնադարյան մատյանների բաղադրատոմսերում հիշատակված որոշ դեղաբույսերի եթերայուղերի ազդեցության կենսաքիմիական մեխանիզմները» թեմայով տեղնախոսության վերաբերյալ՝ ներկայացված Գ.00.04 - «Կենսաքիմիա» մասնագիտությամբ կենսաբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար:

Կարծիքը քննարկվել և հաստատվել է Գ.Ս. Դավթյանի անվան հիդրոպոնիկայի պրոբլեմների ինստիտուտի գիտխորհրդի նիստում (արձանագրություն թիվ 4, 20 օգոստոսի 2026 թ.): Նիստին մասնակցում էին ինստիտուտի տնօրենի ժ/պ, առաջատար գիտաշխատող, կ.գ.թ. Ա.Զ. Թադևոսյանը, Հիդրոպոնիկական փորձարարական կայանի ղեկավար, կ.գ.թ. Խ.Ս. Մայրապետյանը, գիտքարտուղար, ավագ գիտաշխատող, կ.գ.թ. Ա.Ս. Կարապետյանը, առաջատար գիտաշխատող, գ.գ.թ. Լ.Է. Հովհաննիսյանը, ավագ գիտաշխատողներ՝ կ.գ.թ. Ա.Պ. Վարդանյանը, կ.գ.թ. Ա.Ա. Հակոբջանյանը, կ.գ.թ. Մ.Խ. Դարյադարը, գ.գ.թ. Ռ.Զ. Սիսեոյանը, ինստիտուտի փոխտնօրեն, կրտսեր գիտաշխատող Ա.Ա. Ղահրամանյանը:

Քննարկան ընթացքում ներկայացվեցին դիտողություններ և առաջարկություններ, ինչպես նաև հնչեցին հարցեր, որոնց հայցորդը տվեց սպառիչ պատասխաններ: Ելույթ ունեցան Ա.Զ. Թադևոսյանը, Ռ.Զ. Սիսեոյանը և ուրիշներ, որոնք բարձր գնահատեցին ներկայացված աշխատանքը:

Ատենախոտության թեմայի արդիականությունը: Էթնոֆարմակոլոգիական պատրաստուկների և բնական ծագման կենսակտիվ նյութերի նկատմամբ պահանջարկն ամբողջ աշխարհում գնալով աճում է: Հայաստանում Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում պահվող ձեռագրերի և հնատիպ գրքերի ախտահանման նպատակով հայկական լեոնաշխարհին բնորոշ դեղաբույսերից ստացված թորվածքների օգտագործումը հանդիսանում է դեղաբույսերի հականանրեային հատկությունների կիրառման վառ ավանդույթներից մեկը, որը էկոլոգիապես անվտանգ է, միևնույն ժամանակ չի վնասում մարդուն և մշակութային արժեքներին: Հայցորդի կողմից ներկայացված աշխատանքում նպատակ է դրվել հետազոտել Հայաստանում աճող և մշակվող որոշ դեղաբույսերից /պրանգոս նարդեսանման - (*Prangos ferulacea* (L.) Lindl.), հազարատերևուկ փրփրուկային (*Achillea filipendulina* Lam.), տարկավան (լվածադիկ) արծաթատերև (*Tanacetum argyrophyllum* (K. Koch) Tzvelev), խորդենի վարդաբույր (*Pelargonium graveolens* L'Hér.) /անջատված եթերայուղերի կենսաքիմիական առանձնահատկությունները, դրանց կենսաբանական ակտիվությունը, բացահայտել հականանրեային ազդեցության մեխանիզմները, ինչպես նաև վերոնշյալ բուսատեսակներից անջատված եթերայուղերի կիրառման հնարավոր հեռանկարները: Հայցորդի կողմից կիրառվել են բուսաքիմիական, կենսաքիմիական, կենսաֆիզիկական, մանրէաբանական, սպեկտրաչափական և վիճակագրական վերլուծության ինչպես դասական, այնպես էլ ժամանակակից մեթոդներ:

Իրականացված աշխատանքն արդիական է հատկապես հակաբիոտիկակայունության համաշխարհային խնդրի առկայության պայմաններում և հնարավորություն է տալիս գնահատելու վերոնշյալ դեղաբույսերից անջատված եթերայուղերի արդյունավետությունը և գործնական նշանակությունը:

Ատենախոտության գիտական նորույթը: Հայցորդի կողմից առաջին անգամ իրականացվել է Հայաստանում աճող 4 բուսատեսակներից (*T. argyrophyllum*, *P. ferulacea*, *A. filipendulina* և *P. graveolens*) ստացված եթերայուղերի հականանրեային ակտիվության համապարփակ հետազոտություններ; բնութագրվել է Հայաստանում աճող *T. argyrophyllum* բույսից անջատված եթերայուղի կենսաքիմիական կազմը, իրականացվել է դրա կենսաբանական ակտիվության մեխանիզմների վերլուծություն; գնահատվել է *T. argyrophyllum* և *P. graveolens* բույսերից ստացված եթերայուղերի

ներուժը՝ որպես բնական ծագման կենսակտիվ նյութերի հնարավոր աղբյուրներ, որոնք օժտված են բարձր հակաբակտերիական և հակաօքսիդանտային ակտիվությամբ; ցույց է տրվել *T. argyrophyllum* բուսատեսակից անջատված եթերայուղի ազդեցությունը *E. coli* K-12 և *E. coli* pARG-25 շտամների ընդհանուր և ԴՑԿԴ-զգայուն FօF₁ԱԵՖազային ակտիվության վրա, ինչպես նաև ուսումնասիրվել է եթերայուղի ազդեցությունը բակտերիալ թաղանթներով պրոտոնների փոխադրման գործընթացների և ԱԵՖազային համակարգի ֆունկցիոնալ ակտիվության վրա; գնահատվել է *T. argyrophyllum* եթերայուղի հակաբիոտիկ մոդուլացնող ակտիվությունը:

Ատենախոտության բուլանդակությունը և ձևավորման գնահատականը: Լուսինե Մարգարյանի ատենախոսական աշխատանքը շարադրված է 109 համակարգչային էջի վրա և ներառում է հետևյալ բաժինները. օգտագործված հապավումներ, ներածություն, գլուխ 1. գրական ակնարկ, գլուխ 2. նյութեր և մեթոդներ, գլուխ 3. հետազոտությունների արդյունքները և դրանց քննարկումը, ամփոփում, եզրակացություններ, գրականության ցանկ:

Օգտագործված հապավումներ բաժնում հայցորդը ներկայացրել է այն հապավումները, որոնք կիրառվել են ատենախոսության մեջ:

Ներածություն բաժնում հայցորդի կողմից ներկայացված է իրականացված աշխատանքի արդիականությունը, կատարված ուսումնասիրությունների նպատակներն ու խնդիրները, աշխատանքի գիտական նորույթն ու գիտագործնական նշանակությունը, ինչպես նաև պաշտպանությանը ներկայացվող հիմնական դրույթները:

Գրական ակնարկ բաժնում հայցորդը ներկայացրել է տեղեկատվություն բուսական ծագման եթերայուղերի և դրանց հիմնական բաղադրիչների, եթերայուղերի կենսաբանական ակտիվության, այդ թվում՝ հակասնկային, հակաբակտերիալ ազդեցության, ինչպես նաև հակավիրուսային, հակաքաղցկեղային հատկությունների վերաբերյալ: Հայցորդի կողմից ներկայացված է նաև որոշակի տեղեկատվություն բույսերի և եթերայուղերի միջնադարում, ինչպես նաև եթերայուղերի ժամանակակից կիրառման վերաբերյալ:

Բաժնում ներկայացված գրականության վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ բուսական ծագման եթերայուղերը դիտարկվում են որպես բազմաբաղադրիչ բնական

համակարգեր՝ լայն կենսաբանական ակտիվությամբ և կիրառման զգալի ներուժով: Հատուկ ուշադրություն է դարձված դրանց հակամանրէային հատկություններին, ինչը պայմանավորված է հակամանրէային պատրաստուկների նկատմամբ միկրոօրգանիզմների կայունության աճով և նոր բնական այլընտրանքների որոնման անհրաժեշտությամբ: Գրական տվյալների համադրումը ցույց է տալիս, որ եթերայուղերի ազդեցությունը տարբեր միկրոօրգանիզմների նկատմամբ միատեսակ չէ և կարող է պայմանավորված լինել ինչպես դրանց քիմիական կազմով, այնպես էլ ազդեցության տարբեր մեխանիզմներով: Ընդհանուր առմամբ, բաժինը հիմնավորում է եթերայուղերի և դրանց հիմնական բաղադրիչների հետագա ուսումնասիրության անհրաժեշտությունը՝ հատկապես, կոնկրետ միկրոօրգանիզմների նկատմամբ դրանց թիրախային հակամանրէային ազդեցության և կիրառական ներուժի գնահատման ուղղությամբ:

Նյութեր և մեթոդներ բաժնում հայցորդը ներկայացրել է իրականացված հետազոտությունների, այդ թվում՝ տվյալների վիճակագրական վերլուծությունների մեթոդները:

Հետազոտությունների արդյունքները և դրանց քննարկումը բաժնում ներկայացված է հայցորդի կողմից իրականացված հետազոտությունների արդյունքում ստացված տվյալները և դրանց քննարկումը:

Ամփոփում բաժնում հայցորդն ամփոփել է իրականացված աշխատանքների արդյունքները:

Եզրակացություններ բաժնում հայցորդը թվարկել է գիտական արդյունքների հիմնական եզրահանգումները:

Գրականության ցանկ բաժնում հայցորդը ներկայացրել է 101 անուն գրականություն:

Ատենախոսության եզրահանգումները տրամաբանորեն հետևում են իրականացված հետազոտությունների արդյունքներից և հիմնավորված են:

Ատենախոսության գործնական արժեքը: Հայցորդի կողմից իրականացված աշխատանքն ունի կարևորագույն կիրառական նշանակություն: Ուսումնասիրված բուսատեսակները կարող են դիտարկվել որպես կիրառական նշանակություն ունեցող բնական աղբյուրներ տարբեր բնագավառներում (սննդային հավելումների և կերերի արտադրության, ինչպես նաև կոսմետիկայի և բժշկության), իսկ

ուսումնասիրված բուսատեսակներից անջատված եթերայուղերը՝ որպես բնական ծագման բազմաթիրախային հակամանրեային և հակաբիոտիկների ազդեցությունը ուժգնացնող միջոցների հնարավոր աղբյուրներ: Փաստորեն, հայցորդի կողմից իրականացված հետազոտությունների արդյունքները կարող են հիմք հանդիսանալ հակաբիոտիկակայունության դեմ պայքարի նոր ռազմավարությունների մշակման համար:

Սեղմագրի համապատասխանությունը ատենախոսության հիմնական դրույթներին: Հայցորդի կողմից ստացված արդյունքները հրապարակվել են գիտական հոդվածների տեսքով՝ միջազգային ու հանրապետական գիտական ամսագրերում և թեզիսների տեսքով: Սեղմագիրը համապատասխանում է ատենախոսության բովանդակությանը:

Այնուհանդերձ, աշխատանքը գերծ չէ որոշ թերություններից: Այսպես.

1. աշխատանքում առկա են որոշ տեխնիկական թերություններ, ուղղագրական սխալներ և ոճական բացթողումներ,
2. հապավումները ներկայացված չեն այբբենական կարգով,
3. *Prangos ferulacea* (L.) Lindl. բուսատեսակի աճելավայրը նշված չէ,
4. ատենախոսության մեջ նշված են նաև ուսումնասիրության նյութ չհանդիսացող լատիներեն անվանումներով բույսեր, մինչդեռ, ցանկալի է նաև ավելացնել դրանց հայերեն անվանումները,
5. ցանկալի է ներկայացնել հետազոտության օբյեկտ հանդիսացող 4 բույսերի լուսանկարները դրանց բնական աճելավայրերում՝ նշելով փորձանմուշների հավաքման կոնկրետ վայրերը և համապատասխան աշխարհագրական կոորդինատները,
6. գրականության ցանկում 2024–2026 թթ. հրապարակված աշխատանքները մինչև 15% են կազմում, իսկ որոշ հոդվածների DOI-ները ներկայացված չեն,
7. քանի որ հետազոտության նյութ հանդիսացող *Pelargonium graveolens* L'Hér Հայաստանում բնիկ չէ, ցանկալի է նշել որտեղից է ներմուծվել,
8. եթե *Pelargonium graveolens*-ը ներառվել է հայկական միջնադարյան մատյանների բաղադրատոմսերում հիշատակված դեղաբույսերի շարքում, այդ դեպքում անհրաժեշտ է ներկայացնել այդ փաստը հիմնավորող կոնկրետ գրական աղբյուրը,

9. պատճառաբանված չէ, թե ինչու է առավել մանրակրկիտ ուսումնասիրվել *T. argyrophyllum* եթերայուղի ազդեցությունը, եթե *P. graveolens*-ի եթերայուղը նույնպես ունեցել է ազդեցություն հետազոտվող բոլոր մանրէային շտամների վրա,
10. հայցորդը արձանագրել է, որ *T. argyrophyllum* եթերայուղի և կանամիցինի համատեղ կիրառումը 4 անգամ նվազեցրել է հակաբիոտիկի ՆԱԽ արժեքը, մինչդեռ այս դեպքում ՄԳ=5՝ ըստ նկար 3.5-ի,
11. ցանկալի է առանձին վերնագրով ներկայացնել գործնական առաջարկներ:

Եզրակացություն: Հաշվի առնելով վերը նշվածը, կարելի է եզրակացնել, որ Լուսինե Յուրիի Մարգարյանի «Հայկական միջնադարյան մատյանների բաղադրատոմսերում հիշատակված որոշ դեղաբույսերի եթերայուղերի ազդեցության կենսաքիմիական մեխանիզմները» թեմայով թեկնածուական ատենախոսական աշխատանքն ավարտուն գիտագործնական ուսումնասիրություն է: Այն բավարարում է ՀՀ-ում գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի 7-րդ կետով թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է Գ.00.04 - «Կենսաքիմիա» մասնագիտությամբ կենսաբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Նիստի նախագահ, ՀՀ ԳԱԱ թղթ. անդամ, գ.գ.դ.,

Բույսերի սննդառության և արդյունավետության
լաբորատորիայի վարիչ

Նիստի քարտուղար, գիտքարտուղար
ավագ գիտաշխատող, կ.գ.թ.

Ս.Խ. Մայրապետյան

Ա.Ս. Կարապետյան

